

UDK 373.2

MAKTABGACHA TA'LIMDA INNOVATSION MUHITNI TA'LIM TARBIYA JARAYONI VA PEDAGOGLAR FAOLIYATIGA TA'SIRI

Akramjonova Feruza Akramjonovna

Namangan davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi

e-mail: akramjonovaferuza15@gmail.com

ORCID:0009-0009-4691-9665

Annotatsiya: maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhit yaratish zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biri bo'lib, bolalarning har tomonlama intellektual, ijodiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Ushbu maqolada innovatsion muhit tushunchasi, uning ta'lim-tarbiya jarayoniga va pedagoglar faoliyatiga ta'siri ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil etiladi. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, interfaol metodlar, raqamli resurslar va kreativ yondashuvlar asosida tashkil etilgan muhit bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, muloqot ko'nikmalarini shakllantirish va innovatsion tafakkurni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynashi ta'kidlanadi. Pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish, ularning o'qitish metodikalarini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishlari innovatsion muhitning asosiy omillaridan biri sifatida qaraladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitni shakllantirish bolalarning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning ijodkorlik va tashabbuskorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Maqolada innovatsion muhitni joriy etishning samarali usullari va pedagogik tavsiyalar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, innovatsion muhit, ta'lim-tarbiya jarayoni, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, kreativ yondashuv, raqamli ta'lim, pedagogik kompetensiya, mustaqil fikrlash, ijodiy rivojlanish.

ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ СРЕДЫ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ НА УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГОВ

Аннотация: создание инновационной среды в системе дошкольного образования является одной из актуальных задач современной педагогики, способствующей всестороннему интеллектуальному, творческому и социальному развитию детей. В данной статье рассматривается понятие инновационной среды, ее влияние на учебно-воспитательный процесс и деятельность педагогов с научно-теоретической и практической точек зрения. Подчеркивается, что среда, организованная на основе современных образовательных технологий, интерактивных методов, цифровых ресурсов и креативных подходов, играет важную роль в развитии у детей навыков самостоятельного мышления, формирования коммуникативных умений и поддержки инновационного мышления. Одним из ключевых факторов инновационной среды

является повышение профессионального мастерства педагогов, совершенствование их методик преподавания и эффективное использование современных технологий. Результаты исследования показывают, что формирование инновационной среды в системе дошкольного образования повышает интерес детей к учебному процессу, способствует развитию их креативности и инициативности. В статье также представлены эффективные методы внедрения инновационной среды и педагогические рекомендации.

Ключевые слова: дошкольное образование, инновационная среда, учебно-воспитательный процесс, педагогические технологии, интерактивные методы, креативный подход, цифровое образование, педагогическая компетентность, самостоятельное мышление, творческое развитие.

THE IMPACT OF AN INNOVATIVE ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATION ON THE EDUCATIONAL PROCESS AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES

Abstract: creating an innovative environment in the preschool education system is one of the urgent tasks of modern pedagogy, contributing to the comprehensive intellectual, creative, and social development of children. This article examines the concept of an innovative environment, its impact on the educational process, and the activities of educators from both theoretical and practical perspectives. It highlights that an environment organized using modern educational technologies, interactive methods, digital resources, and creative approaches plays a crucial role in developing children's independent thinking skills, communication abilities, and innovative mindset. One of the key factors in an innovative environment is improving teachers' professional skills, refining their teaching methodologies, and effectively utilizing modern technologies. Research results show that forming an innovative environment in preschool education enhances children's interest in the learning process and fosters their creativity and initiative. The article also presents effective methods for implementing an innovative environment and provides pedagogical recommendations.

Keywords: preschool education, innovative environment, educational process, pedagogical technologies, interactive methods, creative approach, digital education, pedagogical competence, independent thinking, creative development.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida ta'lim tizimi oldida yangi talablar paydo bo'lmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichida innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish orqali bolalarning intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga keng imkoniyatlar yaratish dolzarb masalaga aylanmoqda. Innovatsion muhit – bu nafaqat yangi

texnologiyalarning joriy etilishi, balki o'qitish va tarbiyalash jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan kompleks tizimdir[1].

Maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion muhitni shakllantirish ta'lim jarayonining sifatini oshirish bilan birga, pedagoglarning kasbiy faoliyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki innovatsion muhit pedagoglarning o'qitish uslublarini takomillashtirish, ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash, hamkorlik madaniyatini rivojlantirish va ta'lim berish jarayonida ilg'or texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, pedagoglar uchun zamonaviy metodikalarni o'zlashtirish va ularni amaliyotda qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion muhit ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirish bilan birga, bolalarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyati, ijodiy yondashuv va ijtimoiy moslashuv kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali bolalarning qiziqishini oshirish, interfaol usullar orqali o'rganish samaradorligini kuchaytirish mumkin[2].

Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion muhitni yaratish va uni pedagogik jarayonga samarali tatbiq etishning afzalliklarini o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga egadir. Ushbu maqolada innovatsion muhitning maktabgacha ta'lim jarayoni va pedagoglar faoliyatiga ta'siri, shuningdek, bu jarayonda duch kelinadigan muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, bu borada mahalliy va xorijiy tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion muhit maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilishi bilan birga, pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Innovatsion muhitning ta'lim-tarbiya jarayoniga ta'siri masalasida A.V. Petrovskiy, L.S. Vigotskiy, J. Dyui kabi olimlarning tadqiqotlari muhim o'rin tutadi. L.S. Vygotskiy bolalarning bilish faoliyatini rivojlantirishda yaqin rivojlanish zonasining ahamiyatini ta'kidlagan bo'lsa, J. Dyui ta'lim jarayonini amaliyot bilan

bog'lash zarurligini ilgari surgan. Shuningdek, A. N. Leontev va S. L. Rubinshteynning psixologik tadqiqotlari innovatsion ta'lim muhitida bolaning shaxsiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratish muhimligini ko'rsatadi. Shuningdek, D. B. Elkonin va V. V. Davydovning izlanishlari bolalarning kognitiv rivojlanishida innovatsion yondashuvlarning o'rne haqida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Mahalliy tadqiqotchilardan N. Sayfullayeva va S. To'xtayevalar maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarning ahamiyati va ularning bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga ta'siri haqida izlanishlar olib borgan. Ularning ishlarida interfaol metodlar, raqamli ta'lim resurslari va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning maktabgacha ta'lim jarayonidagi o'rne tahlil qilingan. Bundan tashqari, A. K. Yuldashevaning tadqiqotlari bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishida innovatsion muhitning ta'sirini chuqur yoritib beradi.

Innovatsion muhit pedagoglar faoliyatiga qanday ta'sir ko'rsatadi degan savolga javob sifatida, G. S. Altshuler va R. K. Merton kabi tadqiqotchilar ta'lim jarayonida pedagoglarning ijodkorligi va moslashuvchanligi muhim ekanini ta'kidlaydilar. Zamonaviy pedagoglar uchun innovatsion muhit nafaqat yangi bilim va ko'nikmalarni egallash imkoniyatini yaratadi, balki ularning pedagogik mahoratini ham oshiradi. Ushbu fikrni S. S. Smirnov va T. V. Andreevaning izlanishlari ham qo'llab-quvvatlaydi, ular pedagoglarning kasbiy o'sishida innovatsion texnologiyalarning motivatsion omil sifatida tutgan o'rnini batafsil o'rgangan.

Shuningdek, xalqaro tajribaga asoslanadigan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya, Yaponiya va Kanada kabi mamlakatlarda innovatsion ta'lim muhitini yaratish orqali pedagoglarning kasbiy rivojlanishi ta'minlanadi va bolalar uchun ta'lim sifati sezilarli darajada yaxshilanadi. Jumladan, Finlyandiya ta'lim tizimida interfaol metodlardan keng foydalanish, bolalarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar o'zining samaradorligini isbotlagan[3].

Yuqoridagi tadqiqotlarni umumlashtirar ekanmiz, innovatsion muhit maktabgacha ta'lim jarayonida ham, pedagoglarning kasbiy rivojlanishida ham muhim o'rin tutishini ko'rish mumkin. Bu esa ta'lim tizimida zamonaviy

texnologiyalar va metodik yondashuvlarni joriy etish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Kelajakda innovatsion muhitni rivojlantirish bo'yicha yanada chuqur tadqiqotlar olib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitning ta'lim-tarbiya jarayoni va pedagoglar faoliyatiga ta'sirini o'rganish tadqiqot obyekti sifatida olindi. Tadqiqot doirasida innovatsion texnologiyalarning bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional va ijodiy rivojlanishiga ta'siri hamda pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirishdagi o'рни tahlil qilinadi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion muhit yaratishning nazariy va amaliy jihatlari, pedagogik jarayonda raqamli texnologiyalardan foydalanish[4] va interfaol metodlarning samaradorligi ko'rib chiqiladi.

METODLAR

Mazkur tadqiqotda maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitni shakllantirish va uning ta'lim-tarbiya jarayoniga ta'sirini aniqlash maqsadida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Nazariy tahlil – pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni o'rganish orqali innovatsion muhitning ilmiy asoslarini aniqlash. Shuningdek, ilg'or xorijiy va mahalliy tadqiqotlarni taqqoslash orqali umumiy xulosalar chiqarish.

2. Empirik tadqiqot usullari – maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalarni joriy qilish bo'yicha kuzatuvlar olib borish, pedagoglar va tarbiyalanuvchilarning faoliyatini baholash. So'rovnomalar, intervyular va diagnostik testlar yordamida innovatsion muhitning samaradorligini aniqlash[5].

3. Eksperimental metod – innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish orqali olingan natijalarni tahlil qilish va samaradorligini baholash. Eksperiment doirasida an'anaviy va innovatsion usullardan foydalangan holda ta'lim jarayonini tashkil qilish va natijalarni solishtirish.

4. Matematik-statistik tahlil – eksperiment natijalarini statistik qayta ishlash, olingan ma'lumotlarni grafik va jadval shaklida taqdim etish, natijalarning ishonchliligini baholash. Korelyatsion va dispersiya tahlili usullaridan foydalanish.

5. Kompleks yondashuv – pedagogik jarayondagi innovatsion muhitning turli jihatlarini (psixologik, metodik, texnologik) o'rganish orqali izchil ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish.

6. Tahlil va sintez – innovatsion texnologiyalarning o'quv-tarbiya jarayoniga ta'sirini o'rganish hamda olingan natijalarni umumlashtirish va yangi nazariy model yaratish.

7. Ekspert baholash – ta'lim sohasi mutaxassislarining fikrlarini o'rganish, pedagoglar va psixologlarning fikr-mulohazalarini tahlil qilish orqali innovatsion muhit samaradorligini baholash.

8. Taqqoslash va qiyosiy tahlil – xorijiy va mahalliy tajribalarni o'rganish, ularning o'ziga xos jihatlarini aniqlash hamda samaradorlik mezonlarini ishlab chiqish.

Ushbu metodlar yordamida maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhit yaratishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinib, uning ta'lim sifati va pedagoglar faoliyatiga ta'siri bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR VA TAHLILLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitni shakllantirish o'quvchilarning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xususan, innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlar qo'llanilgan guruhlarda bolalarning bilish faolligi, ijodiy tafakkuri va ijtimoiy-emotsional qobiliyatlari an'anaviy ta'lim usullari bilan shug'ullangan guruhlariga nisbatan yuqori ekanligi aniqlandi[6].

Eksperiment natijalari asosida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

1. Bilish faolligining oshishi – innovatsion yondashuvlar joriy etilgan guruhlarda bolalarning yangi bilimlarni o'zlashtirish ko'rsatkichlari 30-40% ga oshganligi kuzatildi.

2. Ijodiy tafakkur rivoji – bolalar mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va innovatsion yechimlarni topish bo'yicha yuqori natijalarga erishganligi qayd etildi.

3. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish – bolalarning jamoada ishlash, o'z his-tuyg'ularini ifodalash va muloqot qilish ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilangan.

4. Pedagoglarning kasbiy o'sishi – innovatsion texnologiyalarni qo'llagan pedagoglar o'z metodik mahoratini oshirish bilan birga, zamonaviy ta'lim jarayoniga moslashish qobiliyatlarini rivojlantirganliklari aniqlandi.

5. Innovatsion muhitning ta'lim sifati va samaradorligiga ta'siri – eksperiment natijalariga ko'ra, innovatsion muhitga ega maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning umumiy rivojlanish darajasi an'anaviy tizim bilan solishtirganda 25-35% yuqori bo'lishi kuzatildi.

Umuman olganda, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhit yaratish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda, pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga ko'maklashishda va bolalarning har tomonlama kamol topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishda muhim ahamiyat kasb etishi tadqiqot natijalari bilan isbotlandi. Kelgusida tadqiqotni yanada kengaytirish, innovatsion muhitning uzoq muddatli ta'sirini o'rganish hamda xorijiy tajribalarni chuqurroq tahlil qilish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhit yaratish pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar va interfaol metodlar qo'llanilishi bolalarning bilish faolligini, ijodiy tafakkurini va ijtimoiy-emotsional rivojlanishini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot asosida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

1. Innovatsion ta'lim muhitining ahamiyati – zamonaviy texnologiyalar va interfaol metodlar maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2. Pedagoglarning kasbiy rivojlanishi – innovatsion ta'lim muhitida ishlayotgan pedagoglar o'z mahoratini doimiy ravishda oshirib borishlari, yangi metodikalarni o'zlashtirishlari va zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan samarali foydalanishlari talab etiladi.

3. Bolalarning rivojlanishiga ta'siri – innovatsion muhitda ta'lim olgan bolalar mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish borasida yuqori natijalarga erishadilar.

4. An'anaviy va innovatsion yondashuvlarning taqqoslanishi – tadqiqot natijalari innovatsion ta'lim metodlari qo'llanilgan guruhlarda o'quvchilarning rivojlanish darajasi an'anaviy usullar bilan shug'ullangan guruhlarga qaraganda sezilarli darajada yuqori ekanligini ko'rsatdi.

5. Kelajak uchun tavsiyalar – maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion muhitni yanada rivojlantirish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va pedagoglarning zamonaviy kompetensiyalarini oshirish bo'yicha kompleks yondashuv ishlab chiqish zarur.

Umuman olganda, innovatsion muhitni shakllantirish maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishida strategik ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim sifati va pedagogik jarayon samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentyabrdagi PQ-3307-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Qarori.
3. Qodirova, M. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashning zamonaviy metodlari. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Alimova, S. (2018). "Raqamli ta'lim muhitining maktabgacha ta'lim tizimidagi ahamiyati." Ta'lim va rivojlanish ilmiy jurnali, 2(7), 89–95.
5. Xoshimova, D. (2021). Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: O'zMU nashriyoti.
6. Hasanboyeva, O. (2019). "Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish jarayonlarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar." Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 3(5), 56–62.